

Відгук

офіційного опонента на дисертаційну роботу **Сушко Руслани Олександрівни «Теоретико-методичні основи розвитку спортивних ігор в умовах глобалізації (на матеріалі баскетболу)»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт.

Актуальність обраної теми. Процеси глобалізації суттєво впливають на суспільство протягом тривалого часу і є природним, що їх вплив охопив спорт як важливу галузь життєдіяльності людини. Зацікавленість широкого загалу до спортивних баталій на ігрових майданчиках, значні доходи від побудови спортивного інвестиційного бізнесу сприяють підтримці потужного інтересу до спортивних ігор і спонукають до пошуку сучасних можливостей розвитку командних видів спорту, що вже не може відбуватись без урахування особливостей процесів глобалізації.

Загальновідомо, що сучасний етап розвитку цивілізації характеризується змінами, що пов'язані з глобальними процесами міграції спортсменів та їх концентрації в кращих світових центрах підготовки або лігах; професіоналізації спортсменів і комерціалізації офіційних міжнародних змагань; соціалізації і політизації спорту вищих досягнень.

Низка впливових вітчизняних і закордонних науковців займалися вивченням та розробкою сучасних програм підготовки спортсменів, детально аналізували шляхи вдосконалення підготовки і змагальної діяльності, що відображено у працях авторитетних фахівців галузі олімпійського та професійного спорту.

В сучасній системі спортивної підготовки накопичений значний обсяг об'єктивних знань, що стосуються питань розвитку спортивних ігор, які вимагають підвищення вимог до рівня спортивної майстерності. Незважаючи на детальну та ґрунтовну розробку даної проблематики, аналіз результатів, що демонструють українські спортсмени на міжнародному рівні в командних спортивних іграх переконливо свідчить про те, що наявні теоретичні та методичні знання не трансформуються у високі спортивні результати через невідповідність сучасним світовим тенденціям розвитку спортивних ігор. Таким чином, автором виокремлено актуальну проблему стосовно необхідності пошуку нових підходів у розвитку спортивних ігор з урахуванням впливу чинників глобалізації спорту вищих досягнень.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, висновки і рекомендації сформульовані достатньою мірою та обґрунтовані даними відповідно до мети і завдань дослідження. Достовірність отриманих результатів дисертаційної роботи забезпечується адекватністю методів, мети і завдань роботи, достатнім обсягом і репрезентативністю емпіричного матеріалу, коректністю статистичної обробки даних. Робота містить достатню кількість цифрового і графічного матеріалу, який оформлений належним чином. Все це забезпечує наочне уявлення про отримані результати.

Стиль і мова дисертації. Дисертація написана методично ґрамотно, орфоґрафічно та стилістично витримана на високому рівні.

Зміст автореферату повністю відображає результати основного дослідження, представленого в дисертаційній роботі.

Мета роботи спрямована на обґрунтування і розробку оптимальної моделі розвитку спортивних ігор (на матеріалі баскетболу) в умовах глобалізації спорту вищих досягнень і визначення шляхів її практичної реалізації.

Завдання дослідження конкретні та повністю відповідають поставленій меті.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає в тому, що вперше:

- показано кардинальні зміни в розвитку спортивних ігор, які відбулися за останні 20–25 років, що обумовлено як чинниками зовнішнього характеру, так і внутрішніми соціально-економічними умовами; обґрунтовано важливість урахування впливу цих глобальних змін при формуванні програм підготовки на основі світового досвіду та необхідності

застосування принципово нових підходів;

- обґрунтовано та розроблено основи національної концепції розвитку спортивних ігор (на матеріалі баскетболу) в умовах впливу чинників глобалізації спорту вищих досягнень;

- обґрунтовано та розроблено технологію реалізації теоретичної моделі стосовно оптимальної побудови системи підготовки висококваліфікованих баскетболістів до офіційних міжнародних змагань з урахуванням чинників глобалізації спорту вищих досягнень на основі диференціації складу команди на групи: основний склад, регулярна заміна, розширений склад, перспективний резерв;

- обґрунтовано передумови і шляхи подолання внутрішнього протиріччя системи підготовки висококваліфікованих баскетболістів, що ґрунтується на різниці між кількісними показниками і рівнем змагальної практики у провідних спортсменів (учасників національного чемпіонату та Кубку, європейських кубкових турнірів, офіційних міжнародних змагань) і спортсменів з найближчого резерву;

- представлено цілісну систему знань, яку сформовано на підставі теоретичного аналізу й узагальнення показників тренувальної і змагальної практики, що відображають процес розвитку спортивних ігор, відповідно до сучасних особливостей глобалізації спорту вищих досягнень (міграції спортсменів та їх концентрації в провідних світових центрах підготовки; професіоналізації спортсменів і комерціалізації змагань; соціалізації провідних спортсменів і політизації офіційних міжнародних змагань);

- обґрунтовано теоретичну модель розвитку спортивних ігор (на матеріалі баскетболу) в умовах глобалізації спорту вищих досягнень, яка ґрунтується на врахуванні наступних показників: визначенні мети і завдань стосовно розвитку баскетболу; рівня фінансування та матеріально-технічного забезпечення багаторічної підготовки баскетболістів; економічних, демографічних, соціальних і політичних особливостей розвитку країни.

Практичне значення роботи полягає в тому, що фактичний матеріал, представлений у роботі, та зроблені на його основі узагальнення з урахуванням впливу чинників глобалізації спорту вищих досягнень стали підґрунтям для вдосконалення програм підготовки і дозволили оптимізувати навчально-тренувальний процес гравців чоловічих і жіночих національних збірних команд України з баскетболу (кадетських, юніорських, молодіжних), а основні положення та результати дослідження впроваджено в навчальний процес професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах, що засвідчено відповідними актами впровадження.

Апробація результатів дослідження. Результати проведених досліджень були повідомлені й обговорені на міжнародних наукових конгресах і конференціях, що відповідно відобразилося в публікаціях у наукових виданнях різних країн, які індексуються в міжнародних наукометричних базах даних.

Дисертація складається зі вступу, восьми розділів, практичних рекомендацій, висновків, списку використаних джерел і додатків, вміщує 26 таблиць, 45 рисунків. У роботі використано 441 джерело наукової та спеціалізованої літератури. Матеріали дослідження знайшли відображення у 55 наукових працях, що опубліковані в 2012–2017 рр.

З них 2 монографії, 24 публікації у фахових виданнях України, з яких 12 включено до міжнародної наукометричної бази, 4 праці у наукових періодичних виданнях інших держав; 14 публікацій апробаційного характеру; 11 публікацій додатково відображають наукові результати дисертації.

За темою дослідження опублікована монографія «Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації (на матеріалі баскетболу)».

У вступі дисертації автором обґрунтовано актуальність проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну, практичне значення отриманих результатів та особистий внесок здобувача; визначено сферу апробації результатів дослідження; зазначено науковий доробок автора за темою дисертації.

У першому розділі «Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації спорту вищих досягнень: характеристика проблеми» автором висвітлено питання стосовно глобалізації в сучасному світі та її впливу на спорт; історичні аспекти розвитку спортивних ігор; представлено огляд традиційних підходів до побудови процесу підготовки в спортивних іграх з урахуванням впливу глобалізації на спорт вищих досягнень; загальні принципи і особливості побудови процесу підготовки висококваліфікованих спортсменів в умовах міграції та концентрації спортсменів у провідних міжнародних центрах підготовки; особливості підготовки до офіційних міжнародних змагань і змагальної діяльності висококваліфікованих спортсменів з урахуванням чинників соціально-економічного впливу; еволюція правил міжнародних змагань зі спортивних ігор в умовах глобалізації спорту вищих досягнень та ін.

Узагальнення даних наукової та методичної літератури дало змогу автору дослідження сформулювати проблемну ситуацію стосовно необхідності розробки концепції розвитку спортивних ігор з урахуванням процесів глобалізації спорту вищих досягнень.

У другому розділі «Методи і організація дослідження» автором наведений перелік методів дослідження, які є відповідними меті та завданням роботи, а саме: аналіз та узагальнення даних науково-методичних літературних джерел і мережі Інтернет; історико-логічні методи дослідження; вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду практичної роботи з підготовки висококваліфікованих спортсменів у баскетболі; аналіз та інтерпретація показників змагальної діяльності; теоретичне моделювання; педагогічні спостереження та експеримент; методи математичної статистики.

В третьому розділі «Концепція розвитку спортивних ігор на національному та міжнародному рівнях в умовах глобалізації спорту вищих досягнень» автором обґрунтовано сучасні уявлення про низку принципових питань стосовно теоретичних передумов і методичних особливостей формування концепції розвитку спортивних ігор в умовах глобалізації спорту вищих досягнень. З урахуванням цих позицій охарактеризована концепція розвитку спортивних ігор в умовах глобалізації спорту вищих досягнень, в основу якої покладено спеціальні методичні принципи підготовки спортсменів, які сформульовані В. Платоновим.

В четвертому розділі «Обґрунтування та розробка теоретичної моделі розвитку спортивних ігор в умовах глобалізації спорту вищих досягнень» автором дисертації зазначено, що обґрунтування та розробка теоретичної моделі розвитку спортивних ігор в умовах глобалізації спорту вищих досягнень повинна ґрунтуватися на теоретико-методичних положеннях загальної теорії спорту та системи підготовки спортсменів:

- принципи організації та управління багаторічною підготовкою та змагальною діяльністю висококваліфікованих спортсменів;
- раціональне поєднання багаторічної підготовки висококваліфікованих спортсменів з чинниками позатренувального, позазмагального характеру та навколишнього середовища;
- корекції багаторічної підготовки висококваліфікованих спортсменів з урахуванням впливу чинників глобалізації спорту вищих досягнень на процеси підготовки і змагальної діяльності в спортивних іграх.

Автор обґрунтовує позицію, що функціонування складної багаторівневої ієрархічної моделі розвитку баскетболу в Україні неможливе без наявності визначених критеріїв ефективності, які детермінують економічні, соціальні, демографічні, правові, організаційні, суто спортивні та інші чинники.

Шляхи практичної реалізації теоретичної моделі розвитку баскетболу в Україні ґрунтуються на вивченні та узагальненні педагогічного досвіду стосовно розвитку баскетболу в найбільш успішних країнах світу. Це дозволяє сформувати алгоритм розвитку баскетболу в Україні з урахуванням передового світового досвіду в комплексному поєднанні

з національними українськими традиціями і особливостями. Зазначено, що найбільш ефективними в сучасному світовому баскетболі є національні моделі розвитку в США, КНР, Австралії, Іспанії, Греції, Сербії, Литві та РФ.

В п'ятому розділі «Технології підготовки в спортивних іграх з урахуванням впливу чинників глобалізації спорту вищих досягнень» представлений автором науковий матеріал дозволяє наголосити, що основними складовими педагогічної технології підготовки висококваліфікованих баскетболістів до офіційних змагань з урахуванням чинників глобалізації спорту вищих досягнень є:

- урахування особливостей підготовки висококваліфікованих баскетболістів до офіційних змагань в умовах впливу чинників глобалізації спорту вищих досягнень на основі спеціальних принципів спортивного тренування;
- диференціація складу команди і його розподіл на типологічні групи (гравці основного складу; гравці, які регулярно виходять на заміну; гравці розширеного складу; гравці, що входять до групи перспективного резерву) для оптимізації підготовки гравців і команди в цілому;
- нові підходи до планування підготовки команди до офіційних змагань, які враховують ротацію складу гравців, що беруть участь у тренувальних зборах на етапах підготовки до вищих спортивних досягнень і максимальної реалізації індивідуальних можливостей;
- індивідуалізація підготовки висококваліфікованих гравців, які грають в національних чемпіонатах інших країн і не мають можливості брати участь у тренувальних зборах національної збірної команди для підготовки до офіційних міжнародних змагань внаслідок дії контрактних зобов'язань з професійним клубом або лігою;
- застосування інноваційних методів управління підготовкою висококваліфікованих баскетболістів за допомогою комп'ютерних програм, оперативне обговорення результатів змагальної діяльності, консультації, корекція підготовки;
- використання модельно-цільового підходу в процесі індивідуальної підготовки висококваліфікованих гравців;
- інтеграція індивідуальної підготовленості висококваліфікованих гравців у максимально високі показники загальнокомандної підготовленості до офіційних міжнародних змагань;
- практична реалізація рівня загальнокомандної підготовленості та його оперативна корекція в офіційних міжнародних змаганнях;
- експертна оцінка результатів змагальної діяльності з використанням алгоритму спеціального аналізу в командних спортивних іграх.

Автор концентрує увагу на сучасному стані проблеми оптимізації підготовки висококваліфікованих баскетболістів до офіційних міжнародних змагань, який потребує застосування принципово відмінних підходів. Це стосується врахування чинників глобалізації спорту вищих досягнень, які значно ускладнили процеси підготовки до офіційних змагань внаслідок активного залучення до лав національних збірних команд натуралізованих спортсменів – мігрантів і гравців, які виступають в національних чемпіонатах інших країн («легіонерів»).

Подолання існуючої проблеми можливе за рахунок використання принципово відмінних підходів до планування підготовки висококваліфікованих баскетболістів, які враховують ігрову спеціалізацію й універсалізацію гравців щодо їх можливого використання в суміжних амплуа і схожих тактичних взаємодіях. Важливими для оптимізації процесу планування підготовки до офіційних змагань є врахування кількісно-якісних показників змагальної практики відповідних рівнів і кваліфікована оперативна оцінка поточного рівня спортивної майстерності гравців з використанням сучасних інформаційних технологій.

В шостому розділі «Етапи становлення спортивної кар'єри як складові підготовки висококваліфікованих баскетболістів в умовах глобалізації» автором наведено аналіз даних та узагальнення шляхів розвитку спортивної кар'єри висококваліфікованих баскетболістів світового рівня в умовах глобалізації спорту вищих досягнень.

Показано вплив чинників міграції баскетболістів та їх концентрації в провідних лігах і центрах підготовки на ефективність змагальної діяльності (на матеріалах баскетбольних турнірів олімпійських ігор 1988-2016 рр.), а також вплив професіоналізації спортсменів і комерціалізації офіційних міжнародних змагань на показники розвитку баскетболу (на прикладі найуспішнішої баскетбольної ліги світу НБА за рівнем спортивної майстерності гравців і фінансовими здобутками спортсменів і власників клубних команд).

У сьомому розділі «Узагальнення проблемних питань, обґрунтування програм підготовки і шляхів розвитку баскетболу в Україні в глобальних умовах» автор констатує низку проблем, що мають місце в процесі підготовки баскетболістів у ДЮСШ, СДЮШОР або ШВСМ, які безпосередньо пов'язані з впливом глобальних чинників на спорт вищих досягнень, а саме:

- невідповідність програмного матеріалу підготовки баскетболістів сучасним вимогам розвитку баскетболу в Україні через використання застарілих програм і методичних підходів;

- необхідність більш широкого застосування системи підвищення кваліфікації для тренерів з баскетболу, які працюють з дитячо-юнацькими колективами;

- поєднання в системі підготовки індивідуальних та інтегральних підходів для досягнення максимально високих результатів у різних видах підготовленості баскетболістів.

Аналіз програм підготовки національних збірних команд України з баскетболу дозволив виявити проблемні моменти і недоліки та запропонувати нові підходи до формування програм підготовки висококваліфікованих баскетболістів на рівні національних збірних команд України з метою застосування сучасних методичних підходів до формування інтегральних програм підготовки висококваліфікованих баскетболістів з урахуванням впливу чинників глобалізації спорту вищих досягнень.

У восьмому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» автором представлені аналіз та узагальнення результатів дослідження. У результаті проведеної роботи було **підтверджено** ряд даних стосовно підготовки висококваліфікованих спортсменів :

- дані теорії спорту В. Платонова (2015) стосовно раціональної побудови структурних утворень (мікро- і мезоциклів) річного циклу підготовки висококваліфікованих баскетболістів до офіційних міжнародних змагань в умовах впливу чинників глобалізації спорту вищих досягнень;

- дані стосовно особливостей розвитку ігрових видів спорту в сучасних умовах (R. Poli, 2004; M. Taylor, 2006; Борисова, 2013);

- дані стосовно значущості та впливу системи управління підготовкою та змагальною діяльністю кваліфікованих і висококваліфікованих спортсменів з ігрових видів спорту для їх ефективного розвитку (Ж. Козина и др., 2010; S. Robson, 2013; Э. Дорошенко, 2014; В. Костюкевич, 2014; Г. Лисенчук и др., 2014; В. Николаенко, 2014; L. Luo, 2015).

Матеріали проведеного дослідження **доповнюють** дані щодо:

- комплексного використання в технології підготовки до офіційних міжнародних змагань принципів індивідуалізації, методик удосконалення групових і командних взаємодій з їх подальшою інтеграцією в практику змагальної діяльності в умовах глобалізації спорту вищих досягнень;

- урахування різних рівнів підготовленості та спортивної майстерності висококваліфікованих баскетболістів у технології підготовки до офіційних міжнародних змагань в умовах глобалізації спорту вищих досягнень;

- необхідності впровадження модифікованих програм підготовки, ліцензування та підвищення кваліфікації тренерів з баскетболу на дитячо-юнацькому, аматорському та професійному рівнях у вищих навчальних закладах і федерації баскетболу України.

Отже, представлена дисертаційна робота свідчить про те, що науково обґрунтовані та ґрунтовно розроблені автором концепція, модель та технологія підготовки спортсменів до офіційних змагань потребують урахування процесів глобалізації спорту, що сприятиме розвитку спортивних ігор в Україні та покращенню результатів виступів українських команд на міжнародній арені.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, слід зазначити певні **дискусійні положення і недоліки**:

1. У роботі надано матеріал, який, на нашу думку, виходить на межі проблеми розвитку ігрових видів спорту в умовах глобалізації, а саме: історія виникнення ігрових видів спорту.

2. У висновку до третього розділу сказано, що сучасні умови глобалізації спорту вищих досягнень мають істотний вплив на суспільні, громадські, політичні процеси функціонування держави, але не конкретизовано на підставі яких фактів цей висновок зроблено.

3. Потребує додаткової аргументації, чому автор звернувся до аналізу програм навчання у ДЮСШ (розділ 7).

4. Дискусійним моментом виглядає тенденція демонстрації високих спортивних результатів на етапах початкової та попередньої базової підготовки висококваліфікованими спортсменами. До того ж із тексту не зовсім зрозуміло – її вважати позитивним чи негативним чинником?

5. На нашу думку потребує уточнення співвідношення понять «чинники зовнішнього середовища» і «позатренувальні та позазмагальні чинники».

6. До анкетування та експертної оцінки бажано було б залучити більшу кількість фахівців із спортивних ігор, в тому числі – закордонних, оскільки вплив глобальних чинників – проблема світового рівня.

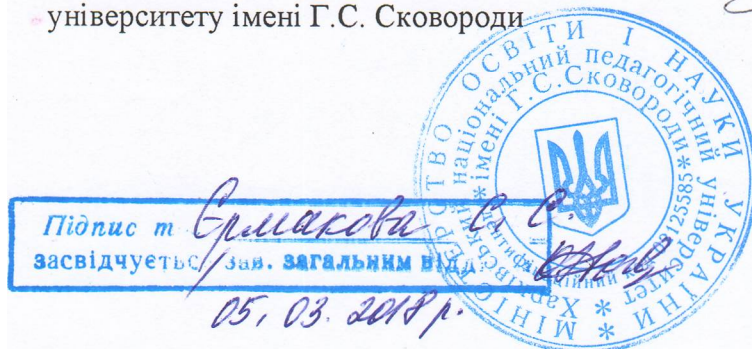
Висновок.

Дисертація Сушко Руслани Олександрівни «Теоретико-методичні основи розвитку спортивних ігор в умовах глобалізації (на матеріалі баскетболу)» відповідає вимогам п. 10 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії і методики
фізичного виховання та оздоровчо-
лікувальної фізичної культури
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди

С. С. Єрмаков

Відгук отримано
09.03.2018 р.

А.С.М.